# OLIY TA’LIM DASTURLARI SIFATINI TA’MINLASHDA O‘QUV NATIJALARI, KONSTRUKTIV MUVOFIQLIK VA TASHQI EKSPERTIZA MEXANIZMLARINING INTEGRATSIYASI

**The Oxus universiteti**

**“Ijtimoiy,iqtisodiy va raqamli texnologiyalar”**

**kafedrasi katta o‘qituvchisi(PhD)M.Ismoilova**

**va stajyor o‘qituvchi M.Ergasheva**

**Annotatsiya.**

Bu tezisda oliy ta’lim dasturlarini loyihalash va sifatini ta’minlashning o‘zaro bog‘liq mexanizmlari — dastur spetsifikatsiyasi (Programme Specification), dastur o‘quv natijalari (Programme Learning Outcomes — PLO), modul o‘quv natijalari (Module Learning Outcomes — MLO), konstruktiv muvofiqlik (Constructive Alignment), baholash mezonlari (Assessment Criteria), tashqi ekspertiza (External Review) va dastur validatsiyasi (Programme Validation) — nazariy-metodologik jihatdan tahlil qilinadi. Ularning integratsiyasi natijaga yo‘naltirilgan ta’limni boshqarish, baholashning shaffofligini oshirish va dasturlarni muntazam takomillashtirishning muhim sharti sifatida asoslanadi.

**Kalit so‘zlar: oliy ta’lim, ta’lim dasturi, o‘quv natijalari, PLO, MLO, konstruktiv muvofiqlik, baholash, tashqi ekspertiza, validatsiya.**

**KIRISH.**Oliy ta’limning zamonaviy rivojlanishida ta’lim sifati faqat o‘quv rejasidagi fanlar yoki auditoriya soatlari bilan emas, balki bitiruvchining oldindan belgilangan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarga erishish darajasi bilan baholanadi. Natijaga yo‘naltirilgan yondashuv dastur

maqsadlari, modullar mazmuni, o‘qitish faoliyati va baholash usullarining izchil uyg‘unligini talab etadi. Shu bois ta’lim dasturini hujjatlashtirishdan boshlab tashqi baholash va tasdiqlashgacha bo‘lgan jarayonlar yaxlit sifat sikli sifatida ko‘rilishi zarur.

Dastur spetsifikatsiyasi ta’lim dasturining maqsadi, tuzilishi, kirish talablari, kutilayotgan natijalari, o‘qitish va baholash strategiyalari hamda bitiruvchining kasbiy istiqbollarini bayon etuvchi asosiy akademik hujjatdir. Uning vazifasi manfaatdor tomonlarga dastur nima uchun yaratilgani, nimalarni o‘rgatishi va natijalar qanday tekshirilishini tushunarli ko‘rsatishdir. Spetsifikatsiya shunchaki rasmiy tavsif emas, balki dasturdagi qarorlarni muvofiqlashtiruvchi boshqaruv vositasidir. Programme Learning Outcomes (PLO) dastur yakunida talaba namoyon eta olishi lozim bo‘lgan umumiy kompetensiyalarni belgilaydi. Module Learning Outcomes (MLO) esa alohida modul doirasida erishiladigan aniq va kuzatiladigan natijalardir. PLO va MLO o‘rtasidagi bog‘lanish natijalar xaritasi orqali ifodalanishi mumkin: har bir modul bir yoki bir nechta dastur natijasiga hissa qo‘shadi, dastur natijalari esa tegishli modullarda bosqichma-bosqich rivojlantiriladi. Bu jarayon takrorlanish va mazmuniy bo‘shliqlarni aniqlash imkonini beradi. Masalan, filologiya yo‘nalishidagi PLO “lingvistik hodisalarni ilmiy metodlar asosida tahlil qila olish” tarzida ifodalansa, tegishli MLO “matndagi semantik birliklarni tasniflash va ularning kontekstual vazifasini dalillar bilan izohlash” bo‘lishi mumkin. Bunday ifoda o‘quv natijasini o‘lchash va tegishli topshiriqni loyihalashga yordam beradi.

Constructive Alignment — konstruktiv muvofiqlik — J. Biggs konsepsiyasiga ko‘ra, kutilayotgan o‘quv natijalari, o‘qitish-o‘rganish faoliyati va baholash topshiriqlarining bir-biriga mos tashkil etilishidir. Agar natija “tahlil qilish”ni nazarda tutsa, mashg‘ulotda tahliliy faoliyat, baholashda esa tahlilni namoyon etadigan topshiriq qo‘llanishi kerak. Faqat

faktlarni yodlashga qaratilgan test murakkab tahliliy kompetensiyani yetarli darajada ko‘rsata olmaydi. Shu jihatdan keys-stadi, ilmiy esse, loyiha va muammoli vaziyat tahlili muayyan natijalar uchun maqsadga muvofiqdir.

Assessment Criteria — baholash mezonlari — talaba ishi qaysi belgilar asosida va qanday darajada baholanishini ochiq belgilaydi. Mezonlar natijalarga bog‘langan, tushunarli, farqlovchi va imkon qadar izchil qo‘llanadigan bo‘lishi lozim. Analitik rubrikalarda dalillarning asoslanganligi, tushunchalarning aniqligi, tahlil chuqurligi va akademik yozuv sifati alohida ko‘rsatkichlar sifatida tavsiflanadi. Bu talaba uchun kutilmalarni aniqlashtiradi, o‘qituvchi uchun esa asoslangan fikr-mulohaza bildirish imkonini kengaytiradi. External Review — tashqi ekspertiza — dastur sifati va dolzarbligini muassasadan mustaqil mutaxassislar ishtirokida ko‘rib chiqish jarayonidir. Ekspertlar dastur maqsadlari, natijalarning mosligi, fanlararo izchillik, baholash mexanizmlari, resurslar va mehnat bozori ehtiyojlari bilan aloqadorlikni tekshirishi mumkin. Tashqi ekspertiza xulosalari tavsiyaviy yoki muayyan tartibga ko‘ra majburiy ahamiyat kasb etadi; uning aniq maqomi milliy va institutsional tartiblarga bog‘liq. Programme Validation — dastur validatsiyasi — yangi yoki jiddiy qayta ko‘rilgan ta’lim dasturining belgilangan akademik talablar va tasdiqlash mezonlariga muvofiqligini tekshirib, uni amalga oshirishga ruxsat berish jarayonidir. Validatsiya tashqi ekspertiza bilan aynan bir narsa emas: tashqi ekspertiza baholovchi fikrni taqdim etsa, validatsiya vakolatli organ tomonidan rasmiy qaror qabul qilish bosqichini ham o‘z ichiga oladi. Validatsiyadan so‘ng muntazam monitoring, talabalar fikri, baholash natijalari va bitiruvchilar tajribasi asosida dastur yangilanib borishi zarur. Bu komponentlar orasidagi mantiqiy ketma-ketlik quyidagicha ifodalanadi: dastur spetsifikatsiyasi → PLO → MLO → o‘qitish faoliyati va baholash mezonlarining konstruktiv muvofiqligi → tashqi ekspertiza → validatsiya → monitoring va takomillashtirish. Amalda bu jarayon chiziqli emas, balki qayta

aloqa asosida ishlaydigan siklik tizimdir. Ekspertiza yoki monitoring natijalari PLO, MLO va baholash vositalarini qayta ko‘rib chiqishga olib kelishi mumkin.

**Xulosa.**Ta’lim dasturi sifatini ta’minlashning samaradorligi uning tarkibiy hujjatlari soniga emas, balki ular orasidagi mazmuniy va metodik izchillikka bog‘liq. Dastur spetsifikatsiyasi umumiy yo‘nalishni belgilaydi, PLO va MLO natijalarni aniqlashtiradi, konstruktiv muvofiqlik ularni o‘qitish va baholash amaliyotiga bog‘laydi. Tashqi ekspertiza mustaqil baho berish, validatsiya esa dastur tayyorgarligini rasmiy tasdiqlash imkonini yaratadi. Oliy ta’lim muassasalarida ushbu mexanizmlarni yagona sifat sikliga birlashtirish shaffoflik, hisobdorlik va ta’lim natijadorligini oshirishga xizmat qiladi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Biggs J. Enhancing teaching through constructive alignment // Higher Education. 1996. Vol. 32. P. 347–364.

2. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. 4th ed. Maidenhead: Open University Press, 2011.

3. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) et al. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, 2015.

4. Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA). UK Quality Code for Higher Education. 2024.

5. Anderson L. W., Krathwohl D. R. (eds.). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom’s Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman, 2001.

6. Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. Copenhagen, 2005.